

REDEGJØRELSE OM DET FORSKNINGSPOLITISKE SAMARBEIDET I NORDEN

Innhold

Innledning	3
Norden som forskningsregion – et kort overblikk	4
Eksempler på tverrsektorielle samarbeid	8
Politisk og faglig relevant forskning for fremtiden	13
Eksempler på prosjekter	16
Kommunikasjon av resultater og effekter	19
Forskning og det politiske nivået	21
Hvorfor skal vi ha et nordisk forskningssamarbeid?	23
Norden som fremragende forskningsregion	24
Avsluttende kommentarer	26
Om denne publikasjon	27

Innledning

De nordiske forskningsministrene takker Nordisk råd for muligheten til å legge frem en redegjørelse om det nordiske forskningssamarbeidet.

Det nordiske samarbeidet om forskning er sentralt for å møte samfunnsutfordringene vi står overfor. Forskning og kunnskapsbygging er viktig både gjennom resultatene de bidrar med, og ved å vise frem verdien av kritisk refleksjon og meningsbrytning. Vitenskapelig basert kunnskap er grunnleggende for å skape bæredyktig utvikling på alle samfunnsområder, og dermed bidra til grønn omstilling, konkurransekraft og vekst samt sosialt bæredyktige samfunn.

Forrige redegjørelse kom i 2017 og omhandlet hvordan forskningssamarbeidet gjennom Nordisk ministerråd er organisert. Denne gang etterspør Nordisk råd en redegjørelse med fokus på det nordiske forskningssamarbeidets prioriteringer og innhold. De nordiske ministrene ser positivt på dette. De siste årene har det nordiske forskningssamarbeidet bidratt med resultater på flere områder, som igjen kommer Nordisk ministerråd og de nordiske landene til gode.

Visjonen for det nordiske samarbeidet, Visjon 2030, har tre strategiske prioriteringer: Et grønt Norden, et konkurransedyktig Norden og et sosialt bærekraftig Norden. Alt samarbeid i Nordisk ministerråd skal bidra til å nå visjonen, og i perioden 2021–2024 kobles virksomheten til 12 mål fordelt på de tre prioriteringene.

Med denne redegjørelsen viser vi at nordisk forskning bidrar til oppfyllelsen av Visjon 2030, og at Nordisk ministerråd og landene bør fortsette å satse på forskningssamarbeid for å sikre nødvendig volum og stabilitet. Utfordringer som klimaendringer, digital omstilling og demografiske endringer i de nordiske samfunnene er ikke nye – men tar nye former og blir stadig mer akutte. Kunnskap om hva utfordringene består i, og hvordan de påvirker oss på kort og lang sikt, er avgjørende for at vi skal møte de på best mulig måte i hele Norden. Investering i forskning handler om investering i beredskap for å møte fremtidens utfordringer.

Anbefalingen fra Nordisk råd peker på 14 spørsmål vedrørende det nordiske forskningssamarbeidet – disse er ikke gjengitt direkte i teksten, men [kan leses her](#).

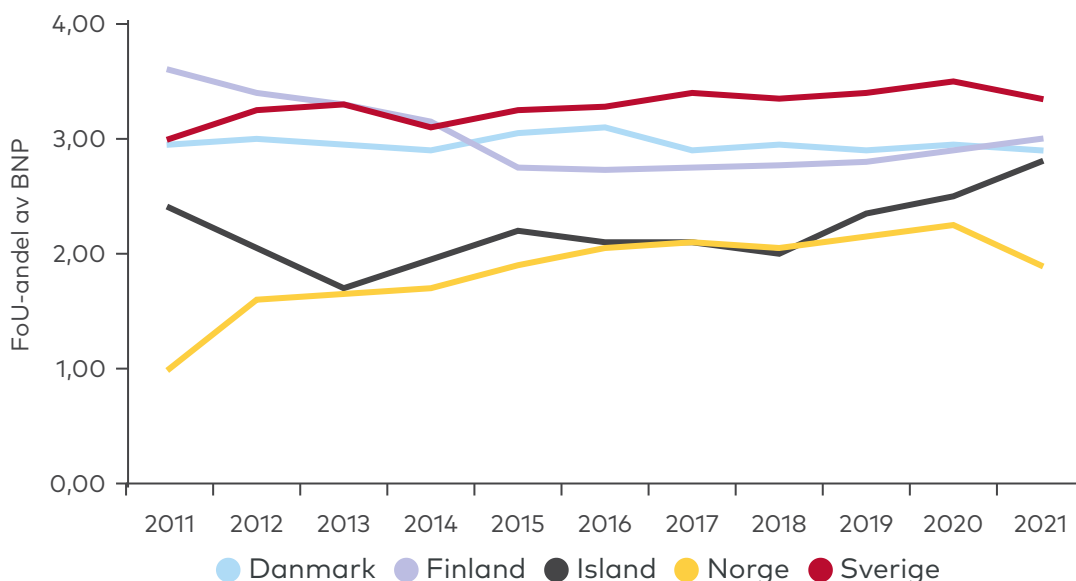
Flertallet av spørsmålene fra Rådet handler om forskningssamarbeidet innen Nordisk ministerråd – dette er derfor det primære fokuset for redegjørelsen.

Norden som forskningsregion – et kort overblikk

De nordiske ministrene anser Norden som en sterk forskningsregion. Forskning er nødvendig for at velferdsstatene våre skal møte det grønne og digitale skiftet og skape miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft på sikt. Landene deler mange av de samme forskningsprioriteringene, og det samme utfordringsbildet.

Siden 2015 har de nordiske landene stadig investert mer i forskning og utvikling (FoU).

Figuren under viser utviklingen i de totale FoU-utgiftene de siste ti årene. Alle de nordiske landene har også en høy andel FoU-årsverk målt mot EU.



Totalt FoU-utgifter i de nordiske landene. Prosentandel av brutto nasjonalprodukt 2011–2021.^[1]

1. Berg, Anne Espeland, Wendt, Kaja. «FOU-vekst i hele Norden», Forskningspolitikk, 1/2023. Figur hentet fra [FoU-vekst i hele Norden | Forskningspolitikk](#) 15. mars 2023

En stor andel av offentlige bevilgninger til forskning til å finansiere universiteter og andre forskningsinstitusjoner i offentlig sektor, men det er også betydelige beløp som tildeles etter konkurranse gjennom landenes forskningsråd, samt også forskningsfinansiering fra andre finansieringskilder.

Alle de nordiske landene deltar i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, og majoriteten har egne strategier for hvordan å tilrettelegge for best mulig avkastning på deltakelsen. Dette har gitt resultater. Landene har sterke forskningsmiljøer som gjør det bra innen deler av rammeprogrammet: Danmark og Norge har f.eks. meget gode miljøer innen klima, energi og miljø, Sverige innen klima, helse og transport, Finland har gode miljøer på klimaforskning og IKT, og Island på energi og helseforskning/biomedisin.

Norden scorer også høyt på innovasjon. EUs *European Innovation Scoreboard* utgis årlig og sammenlikner vilkårene for innovasjon på tvers av de europeiske landene. Danmark, Finland og Sverige er alle rangert som innovasjonsledere i Europa (*Innovation leaders*). Island og Norge er rangert som sterke innovatører (*Strong innovators*). Alle de nordiske landene har hatt en positiv utvikling siden 2015.

De siste ti årene har det vært omtrent like mange kvinner og menn som fullfører en doktorgrad i Norden, men det er klar overvekt av menn som er professorer, selv om det har vært en jevn og positiv utvikling i kvinneandelen i academia, særlig for Norge, Sverige og Island.

De nordiske landene har en betydelig vitenskapelig produksjon og mange større universiteter. Flere nordiske universiteter er aktive deltakere i europeisk universitetssamarbeid gjennom f.eks. Nordplus og Erasmus+. På nordisk nivå er det et aktivt og bredt universitetssamarbeid gjennom Nordisk Universitetssamarbeid (NUS) og/eller mindre allianser mellom fagmiljøer, som Nordic Five Tech eller NordTek.

Flere nordiske universiteter er aktive deltakere i europeisk universitetssamarbeid. Fra starten i 2019 har rundt 40 nordiske universiteter fått gjennomslag for å delta i EUs flaggskipsinitiativ *European University Alliances*.

En stor del av det nordiske forskningssamarbeidet er basert på uformelle kontakter og nettverk og forskerinitierte prosjekter. Samarbeidet finansieres fra ulike kilder samtidig. Det finnes et stort antall nordiske forskningsnettverk eller organisasjoner innen ulike temaområder.

I tillegg til forskningssamarbeidet som foregår i Norden, finansieres nordisk forskning også gjennom Nordisk ministerråd. Forskningssamarbeidet innen Nordisk ministerråd er ett av de tyngste og eldste innen Nordisk ministerråd.

Det forskningspolitiske samarbeidet innen rammen av Nordisk ministerråd

En stor andel av forskningen gjennom Nordisk ministerråd skjer gjennom utlysninger i NordForsk. NordForsk har som mål å styrke nordisk forskning, ved å finansiere og tilrettelegge for nordisk samarbeid innen forskning og forskningsinfrastruktur. Utlisninger gjennom NordForsk skal øke kvaliteten, påvirkningskraften og effektiviteten til nordisk forskningssamarbeid og dermed bidra til at Norden skal være verdensledende innen forskning og innovasjon. NordForsk skal også tilrettelegge for nordisk forskningssamarbeid som bidrar til å skape nordisk merverdi.

I 2022 var finansieringen av NordForsk på samlet sett DKK 105 500 millioner, ca. 10 % av Nordisk ministerråds samlede budsjett. Det er også midler til forskning i flere av de andre ministerrådene, blant annet gjennom samnordiske institusjoner som Nordisk Energiforskning (NEF), Nordregio og NordGen.

Hvordan definerer og arbeider NordForsk med begrepet "nordisk nytte" i forhold til utlysninger og evalueringer?

Nordisk nytte/merverdi er et eget evalueringskriterium i NordForsks utlysninger av forskningsmidler. Søkere skal beskrive hvilken nordisk merverdi forskningssamarbeidet skal bidra til, og betydningen av merverdien som skapes. Prosjekter som mottar støtte fra NordForsk, har ansvar for å rapportere og kommunisere merverdien som er skapt. NordForsk definerer nordisk nytte på to måter: Nordisk merverdi som skapes fordi forskningssamarbeidet foregår i Norden, f.eks. gjennom deling av kompetanse, data og infrastruktur, og merverdi som skapes fordi forskningen kun kan gjennomføres i Norden, f.eks. ved at forskning utføres av nordiske forskere med særlige styrker.

Evalueringen av NordForsk (2022) viser at begrepet kan være vanskelig å konkretisere, og evalueringen anbefalte at det gjennomføres mer systematiske evalueringer av programmer og prosjekter, for å oppnå en dypere forståelse av hva nordisk nytte/merverdi innebærer.

Våren 2023 tildelte de nordiske samarbeidsministrene DKK 1 millioner til et forskningsprosjekt for å kartlegge av hvordan begrepene *nordisk nytte*, *nordisk merverdi* og *Nordic added value* forstås og anvendes. Prosjektet skal bidra til underlag for Nordisk ministerråds utvikling av målstyring koblet til arbeidet med Visjon 2030.

Samarbeid på tvers av fagområder

NordForsk forvalter utlysninger på forskning som er relevant for alle ministerråd i Nordisk ministerråd. For å sikre en god og tydelig dialog med Nordisk ministerråd, ligger NordForsk under Ministerrådet for Utdanning og forskning, men det er stadig tettere dialog mellom NordForsk og andre ministerråd i Nordisk ministerråds sekretariat. Om temaer har stor interesse på policynivå for ulike deler av Nordisk ministerråd eller ulike ministerråd har bidratt med finansiering, blir Nordisk ministerråds sekretariat invitert med som observatør eller deltaker i utviklingen av utlysninger. Et eksempel på en utlysning som er utviklet i tett dialog mellom NordForsk og ulike fagområder er «Green Transition» og den nordisk-baltiske innsatsen på antibiotikaresistens, *BALTOHOP*.

Eksempler på tverrsektorielle samarbeid

Green Transition (2023–2027)

Grønn omstilling av de nordiske samfunnene er essensielt for å lykkes med å møte klima- og miljøendringer. Høsten 2023 lyser NordForsk ut NOK 137 millioner til grønn omstilling i Norden og Baltikum. Utlysningen dekker tre temaer som alle er viktige i å skape bærekraftig omstilling for samfunnet som helhet: energieffektive, robuste og bærekraftige matsystemer, kjønns-perspektiver i den grønne omstillingen, og demokratisk engasjement og borgerinvolvering. Prosjekter vil kunne søke om inntil NOK 15 millioner og varer 3–4 år. Utlysningen finansieres fra de nordiske samarbeids-ministrenes innsatspuljer for visjon 2030, NordForsk og forsknings-finansiører fra Norden og Baltikum.

BALTic One Health One Plan – BALTOHOP (2022–2025)

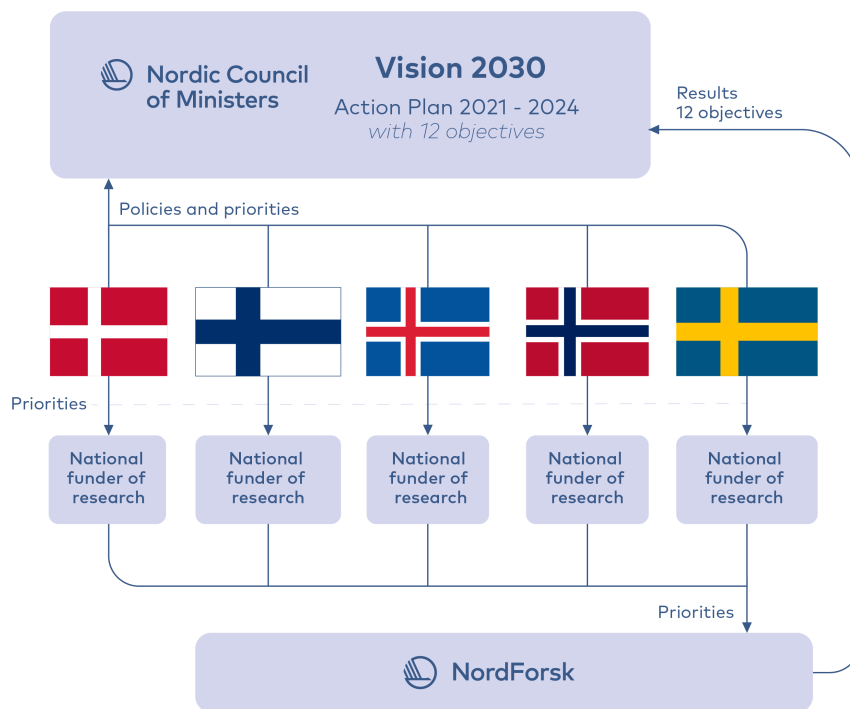
På verdensbasis bidrar motstandsdyktighet mot antibiotika til over 1 millioner dødsfall årlig. Prosjektet BALTOHOP er et samarbeid mellom folkehelse- og næringsmiddelmyndigheter i Norden og Baltikum, og forvaltes av NordForsk på oppdrag av Nordisk Ministerråd. Jordbruks-verket og Folkhälso-myndigheten i Sverige, har ansvaret for den faglige prosjektledelsen. Målet er å bidra til å styrke arbeidet mot antimikrobiell resistens (AMR) i Norden og Baltikum, både gjennom erfaringsutveksling og kompetansebygging. Budsjettet er på 4 millioner DKK, og prosjektet har også delfinansiering fra budsjettkompromisset mellom Nordisk minister-råd og Nordisk råd for budsjettåret 2023.

Det nordiske samarbeidet om forskning, innovasjon og næringsliv fordeler seg politisk på henholdsvis Ministerrådet for Utdanning og forskning, Ministerrådet for bæredyktig vekst (MR-Vekst), og tre nordiske institusjoner: Nordic Innovation (NI) som finansieres av næringslivssektoren, Nordisk energiforskning, som finansieres av energisektoren, samt NordForsk. Institusjonene er samlokalisert i Oslo og har felles administrasjon, men egne mandater og budsjetter. Utlysningen «Green transition» er et eksempel på godt samarbeid mellom NordForsk og Nordisk Energiforskning.

Sammenliknet med nasjonale investeringer i forskning er de nordiske forskningsmidlene små – det er derfor viktig at bruken av midlene forankres nasjonalt og kompletterer, ikke dupliserer, nasjonale forskningsmidler. NordForsk samarbeidet derfor tett med de nasjonale forskningsfinansiørene (forskningsråd, innovasjonsfond og andre) om utlysninger av forskningsmidler, for å finne frem til felles temaer for utlysninger.

Å finne frem til prioriterte temaer for forskning: Open Invitation-modellen

Målet med Open Invitation-modellen er å sikre nasjonal forankring og medfinansiering fra de nordiske landene. Hovedandelen av forskningsutlysningene skjer derfor ved at de nordiske forskningsrådene foreslår temaer med nasjonal interesse og hvor landene ser behovet for nordisk forskning. Forslaget (*expression of interest*) blir diskutert blant forskningsfinansiørene som deretter bidrar med nasjonale midler. For å skape volum på forskningssamarbeidet forplikter landene seg til å bidra med en sum som er minimum dobbelt så stor som summen som kommer fra NordForsks budsjett (1/3 NordForsk og 2/3 nasjonal finansiering).



Figuren viser hvordan temaer for utlysninger blir utviklet i dialog mellom nasjonale forskningsfinansiørene, NordForsk og Nordisk ministerråd.

Midler blir tildelt gjennom åpne utlysninger hvor prosjekresultater vurderes av uavhengige fageksperter for å sikre at forskningen er av høy kvalitet.

De nasjonale forskningsfinansiørene har ulike profiler – fra innovasjon til grunnforskning – og ulike ambisjoner, målsetninger og mandat. Dette kan gjøre det utfordrende å finne felles temaer. Ser man på antall *expression of interest* siden 2018 varierer antallet fra 1 til 9.

Alle nordiske land deltar dermed ikke alltid i alle utlysninger. Figuren nedenfor gir et overblikk på hvilke nasjonale finansiører som kan bidra med nasjonale medfinansiering. Bildet gir et forenklet bilde over hvilken type forskning finansiørene i hovedsak finansierer.

Nasjonale forskningsfinansiører som bidrar med medfinansiering i utlysninger gjennom NordForsk

DE NATIONALE FORSKNINGSRÅD			
GRUNDFORSKNING	STRATEGISK	ANVENDT	INNOVATIV
SVERIGE 			
NORGE	 Forskningsrådet		
ISLAND			
FINLAND			
DANMARK			

Evaluering av NordForsk

Danish Technological Institute (DTI) evaluerte NordForsk i 2022. En hovedkonklusjon er at NordForsk er relevant og profesjonell aktør for finansiering av nordisk forskning.

DTIs evalueringsrapport peker på at det er høye søkertall til NordForsks utlysninger –tilbakemeldinger fra deltakere peker på at samarbeidene bidrar til merverdi på flere måter, inkludert å bidra til ny forskning og kunnskap, skape nettverk, og videreutvikle virksomheten.

Oppfølging av anbefalinger i DTIs evaluering

I 2023 har en arbeidsgruppe under embetsmannskomiteen for utdanning og forskning vurdert oppfølging av anbefalingene i DTIs rapport – særlig gjelder dette anbefalinger knyttet til å tydeliggjøre roller og ansvar, å styrke arbeidet med nordisk merverdi og strategisk kommunikasjon.

Gruppen deler DTIs vurdering av NordForsk som en relevant aktør. Når det gjelder oppfølging av DTIs anbefalinger ser gruppen det som naturlig å følge opp flere av disse i den normale dialogen mellom Nordisk minister-råds sekretariat og NordForsk. Særlig gjelder dette hvordan Open Invitation-modellen kan styrkes.

Siden 2018 har både graden av nasjonal medfinansiering i utlysninger og returraten for landene – at landene får tilbake midlene de legger i utlysninger ved at nasjonale forskningsmiljøer får tilslag i utlysninger – økt.

Dette er en positiv utvikling. Ministrene ser positivt på de gode resultatene og ser frem til videre fremgang.

Returrate i NordForsk sine utlysninger 2018–2020 i millioner NOK

	FINANSIERING	STØTTE	RETUR
Danmark	114,5	160,4	140 %
Færøyene	0,5	0,5	100 %
Finland	41,5	91,8	221 %
Grønland	0,0	5,0	-
Island	16,0	16,7	104 %
Norge	116,5	160,3	138 %
Sverige	164,0	212,9	130 %
Totalt	453	647,6	143 %

Politisk og faglig relevant forskning for fremtiden

Nordisk forskning er et viktig bidrag for å styrke nasjonale forskningsprioriteringer. Ministrene ser det derfor som viktig at forskningssamarbeidet gir gode resultater som kan komme nasjonal og nordisk politikkutvikling til gode. Prosjekteksemplene i dette avsnittet er hentet fra utlysninger som NordForsk har medfinansiert de siste fem årene, og karakteriseres av en stor bredde på områder, temaer og problemstillinger. Det er også prosjekter som i høy grad gjenspeiler temaer som står høyt på den nasjonale og nordiske dagsorden i Nordisk ministerråd og Nordisk råd.

Oversikt over utlysninger som NordForsk har medfinansiert 2018–2023

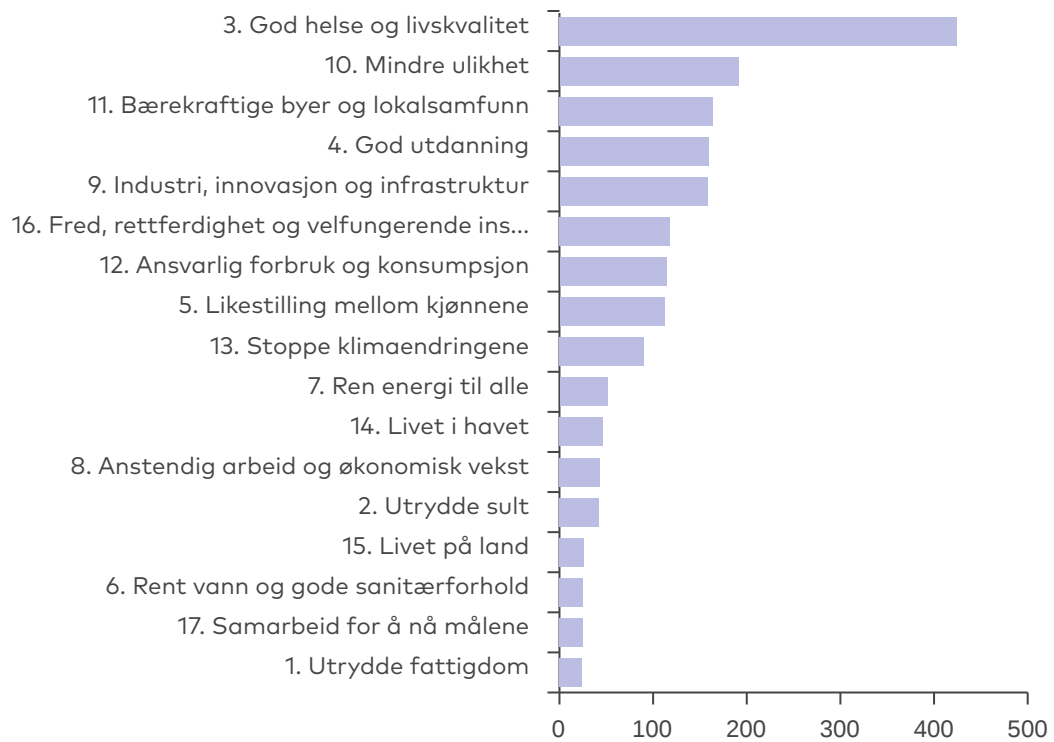
ÅR	UTLYSNING
2018	<u>Nordic PerMed</u>
2018	<u>Interdisciplinary Research</u>
2018	<u>Sustainable Urban Development and Smart Cities</u>
2019	<u>Sustainable Aquaculture</u>
2019	<u>Digitalisation of the Public Sector</u>
2019	<u>Societal security Phase 3 Nordic societal security in light of the emerging global and regional trends</u>
2020	<u>COVID-19 – Nordic Health Data</u>
2021	<u>Sustainable Agriculture and Climate Change</u>
2021	<u>Societal Security Beyond COVID-19</u>
2021	<u>Future working life</u>
2022	<u>Welfare among Children and Young People in the Post-Pandemic Nordics</u>
2022	<u>NOS-HS-prosjekter</u>

Prosjekter som styrker Visjon 2030

Det er høy grad av samsvar mellom nordisk forskning og prioriteringene i Visjon 2030. Figuren under viser hvordan forskningsmidler i NordForsks prosjekter er fordelt på mål i Nordisk ministerråds handlingsplan for 2021–2024. Summene viser beløp i millioner NOK.



Prosjektene bidrar også til FNs globale verdensmål i Agenda 2030, og til landenes oppfølging av disse. Figuren under viser hvordan prosjekter bidrar til bærekraftmålene, og inkluderer 95 forskningsprosjekter som var aktive i 2022. NordForsks portefølje er hele tiden i endring gjennom skiftende utlysninger på ulike temaer – figuren viser derfor et øyeblikksbilde. Summene viser beløp i millioner NOK.



Eksempler på prosjekter

Prosjekter som får finansiering, dekker en stor tematisk bredde. I teksten under løfter vi frem et utvalg forskningsprosjekter gjennom NordForsk.

Forskning som fremmer et grønt Norden

- Små landdistrikt i Norden er ofte hardt utsatt for ekstremvær. Prosjektet *Climate Change Resilience in Small Communities in the Nordic Countries (CliCNord)* undersøker hvordan mindre samfunn i Norden håndterer ekstremværphenomener som storm, skogbrann og jord- og snøskred. Hva er den beste beredskapen mot stadig økende ekstremvær?
- Prosjektet *Physiology shapes the happy salmon: a systems approach to sustainable feeds for stimulation of growth, welfare and survival in salmon farming* skal bidra med kunnskap og løsninger for en vellykket produksjon av atlantisk laksesmolt ved bruk av nye bærekraftige fôr. Målet er etisk og miljøvennlig lakseproduksjon og økt produksjonseffektivitet.
- De nordiske landene har i en årrekke opplevd en økende urbanisering. NordForsk har finansiert fire nordiske prosjekter som skal bidra med kunnskap om bærekraftige og smarte byer. Prosjektet *SMARTer Greener Cities* undersøker blant annet hvordan vi kan skape grønne områder i nordiske byer i tråd med innbyggernes behov og ønsker.

Forskning som bidrar til et konkurransekraftig Norden

- Norden ligger i verdenstoppen når det gjelder forskning på helsedata. Da pandemien brøt ut i 2020, utlyste NordForsk midler til nordiske forskningsprosjekter om COVID-19. I løpet av 2022 har flere av prosjektene publisert sine resultater i verdensledende tidsskrifter: The Lancet, The Journal of the American Medical Association og Nature. Forskningen påviste blant annet at personer med alvorlig koronasykdom har økt risiko for langvarig nedsatt psykisk helse, og at koronavaksinen ikke gir økt risiko for graviditetskomplikasjoner.
- Norden er verdensledende innen digitalisering. Prosjektene *Civic Agency in Public E-service innovation* og *Infrastructures for partially digital citizens: Supporting informal welfare work in the digitized state* setter søkelys på digital inklusjon.

- Prosjektet *Where does the green economy grow? The Geography of Nordic Sustainability Transitions (GONST)* viser at den grønne økonomien vokser mange steder i Norden, og at det i stor grad er etablerte næringer som skogbruk, papp- og papirindustri, maritim industri og transportsektoren er hoved-driverne bak utviklingen som bidrar til grønn utvikling.

Forskning for et sosialt bærekraftig Norden

- De nordiske velferdsstatene er kjent for gode og rettferdige offentlige omsorgstjenester, men Norden får en stadig eldre befolkning. I prosjektet *Social Inequalities in Ageing (SIA)* har forskere fra Norden undersøkt hvordan den aldrende befolkningen utfordrer velferdsstaten, sett på trender i helseulikhet blant den eldre befolkningen og hvordan disse ulikhetene skapes og reproduseres.
- Migrasjon til Norden har økt behovet for opplæring av nordiske språk som andrespråk. Hvordan kan digitale spill bidra til økt motivasjon for å lære nordiske språk som fremmedspråk, og til bedre språkopplæring? Dette er temaet for prosjektet *Technology-enhanced foreign and second-language learning of Nordic languages (TEFLON)*.
- Prosjektene innenfor utlysningen *Fremtidens arbeidsliv* handler blant annet om seksuell trakassering på arbeidsplassen, bærekraftig arbeidsliv for aldrende befolkninger og om effekter av fjernarbeid og fleksible arbeidsordninger.
- Likestilling innen akademia i Norden har fortsatt utfordringer. Prosjektet *Nordicore* har sett på kjønnsbalansen i akademia i Norden utfra problemstillinger som rekruttering til akademia, jobb og familieliv, og hvordan tiltak blir gjennomført og fulgt opp.
- COVID-19-relaterte restriksjoner påvirket barn og unges hverdag direkte, med usikre konsekvenser for deres velferd, på kort og lang sikt. Med utlysningen om *pandemiens konsekvenser for barn og unges læring, mentale helse og levekår* vil NordForsk fremme banebrytende nordisk forskning med potensial for å bedre velferden blant barn og unge i det post-pandemiske Norden.

Nordisk arktisforskning: grønn, konkurransekraftig og sosialt bærekraftig

- Siden 2016 har NordForsk og de nasjonale forskningsfinansisørene i Norden finansiert fire store *Nordic Centres of Excellence* på Arktis-forskning. Dette er tverrvitenskapelig forskning som skal frembringe ny kunnskap om hvordan Arktis kan forvaltes og videreutvikles på forsvarlige måter.
-

«University Cooperation»

I tillegg til forskningsprosjekter innen ulike temaer har NordForsk åpne nettverks-utlysninger som støtter nettverkssamarbeid mellom universiteter. Utlysningen *University Cooperation* ble annonsert høsten 2022 med et totalbudsjett på NOK 300 millioner, hvorav NordForsk bidrar med NOK 100 millioner. Gjennom *University Cooperation*-utlysningen kan et konsortium bestående av partnere fra minst tre nordiske land søke om nordisk finansiering i fem år. Det er kun nordiske partnere fra universitetssektoren som kan få nordisk finansiering, og det er et krav om at nasjonal medfinansiering skal dekkes av konsortiets universitetspartnere. Det kom inn 53 søknader innen fristen, og etter en vurdering av blant annet nordisk merverdi ble 20 konsortier invitert videre til fase 2. Tre av de tidligere samarbeidsorganene valgte å søke, men ingen av de gikk videre etter første vurderingsrunde. Endelige resultater blir annonsert høsten 2023.

Kommunikasjon av resultater og effekter

Målet med kommunikasjon av forskningsresultater er å formidle merverdien som ligger i prosjektene slik at det blir tilgjengelig og interessant for alle, både politikere, myndigheter, prosjektdeltakere og samfunnet rundt. Det handler også om at samfunnet skal vite hva som skjer, få informasjon om hvordan forskningen har betydning for samfunnet, og om å bygge tillit og troverdighet til forskning og kunnskap. Kommunikasjon om forskning handler derfor ikke bare om resultatene, men også om åpenhet rundt hvordan forskning blir til.

De siste årene har NordForsk jobbet stadig mer strategisk med kommunikasjon, i tråd med ønsket fra Nordisk ministerråd. Kommunikasjonsarbeidet i NordForsk har tatt i bruk flere kanaler for å dele informasjon og nå bredere ut.

Det er et krav at alle forskningsprosjekter har en kommunikasjonsplan, og forskere publiserer i fagfellevurderte tidsskrifter. Dette er forskeres eget ansvar, men de rapporterer også deres kommunikasjonsinnsatser til NordForsk. Rapporteringen inngår blant annet som grunnlag for NordForks årlige [Impact Report](#) som ble publisert første gang i 2022. Fra 2023 har NordForsk dessuten styrket sitt analysearbeid, og det publiseres prosjektartikler på hjemmesiden for å gjøre forskningsresultatene lettere tilgjengelig for flere.

NordForsk har en løpende dialog med ministerrådets sekretariat, også om kommunikasjon av prosjekter og resultater. I de senere år har NordForsk styrket kommunikasjonsarbeidet mot ministerrådets og rådets sekretariater, slik at resultater kan bidra til å støtte politikkutvikling, blant annet ved å besøke alle Nordisk råds utvalg, for å presentere nordiske forskningsprosjekter med dags-aktuelle temaer.

NordForsk utgir i tillegg temarapporter på utvalgte områder. I forbindelse med at de fire forskningssentrene i Arktis-programmet i 2022 avsluttet sine prosjekter, ble det utgitt en [temarapport](#) på Arktis. Programmet har hatt i alt 173 deltagere fra Norden, Australia, Canada, Kina, New Zealand, Russland, Skottland, Storbritannia og USA. Prosjektene har rapportert konkret omkring politisk innflytelse, og de har arbeidet med alt fra sykdomsspredning til klimaforandringer i Arktis.

Temarapporten [«Ukrainian refugees and the Nordics»](#) (2022) er skrevet av forskere fra NordForks nordisk-britiske migrasjonsprogram, som gir råd om hvordan man tar imot flyktninger fra Ukraina.

NordForsk publiserer informasjon om prosjekter i sine informasjonskanaler, og arrangerer og deltar jevnlig på møter og seminarer.

Forskere har selvfølgelig en stor rolle i å formidle resultater av prosjektene sine. Samtidig er kommunikasjon av forskning et langsiktig arbeid – hvor ansvaret for formidling også ligger på andre.

NordForsk: Nye måter å kommunisere på

I tillegg til kommunikasjon gjennom årsrapporter, temarapporter, nett-publisering og sosiale medier, bruker NordForsk også andre måter å formidle resultater.

Impact report 2023

I 2022 gikk NOK 396 mio til nordiske forsknings-prosjekter gjennom NordForsk. NordForsk sin *Impact report 2023* gir overblikk hvilke effekter prosjektene har bidratt til.

Nøkkeltall for 2022

Antall samarbeid eller partnerskap: 483

Priser eller anerkjennelser: 240

Prosjekter som har utløst ekstra finansiering fra andre kilder: 163

Policy briefs – Fast track to Vision 2030

Publikasjonen «Fast track to Vision 2030», ble lansert august 2023 og er en samling korte *policy briefs* skrevet av forskere i utvalgte prosjekter.

Artiklene gir status i prosjektene, og anbefalinger om veien videre. Målet er å gi overblikk over noe av det som skjer i prosjektene og gi innspill til videre forskning fremover.

Ministrene mener at kommunikasjon om forskning er et felles ansvar – med økende tilgjengelighet på informasjonskilder og fremveksten av falske nyheter har dette blitt særlig tydelig. Vi oppfordrer Nordisk råd til å fortsatt utvise interesse for det nordiske forskningssamarbeidet.

Forskning og det politiske nivået

Det kan være krevende å måle langsiktig effekt av forskning. Forskning egner seg derfor ikke alltid som instrument for hurtige prioriteringer og der man trenger raske svar.

Et viktig spørsmål i utvalgets rekommandasjon handler om balansen mellom armlengdes avstand og ønske om påvirkning på forskningen som gjennomføres.

Alle de nordiske landene og Nordisk ministerråd har tydelige strategier og visjoner for forskningspolitikken – og dermed ønsker for hva politikken skal bidra til.

En fordel ved politisk besluttede mål og tematiske prioriteringer er at det sikrer relevans for policy-nivået. Samtidig vil internasjonale krav til kvalitet og verifiserbarhet gjøre at både utvelgelsesprosessen og selve forskningen tar lang tid. Innen Nordisk ministerråds Open Invitation-modell vil krav om forankring hos de nasjonale forskningsrådene også bidra til at prosessene fra idé til resultat tar tid.

Prinsippet om armlengdes avstand skal i tillegg bidra til å sikre forskningens uavhengighet og mangfold. Det er viktig at prinsippet også er en del av grunnlaget for det nordiske forskningssamarbeidet. Når det gjelder NordForsks ordinære utlysninger, bidrar landenes forskningspolitiske prioriteringer allerede til å forme det nordiske samarbeidet på forskningsområdet gjennom Open Invitation-modellen.

Dette betyr likevel ikke at det er stor avstand mellom det nordiske forsknings-samarbeidet innen Nordisk ministerråd og det politiske nivået. I tillegg til tradisjonelle utlysninger forvalter NordForsk også prosjekter som enten er initiert av eller som har blitt til i en tett dialog mellom NordForsk og Nordisk ministerråds sekretariat, og som er finansiert helt eller delvis av Nordisk ministerråd. Dette er innsatsområder som står høyt på den politiske dagsorden, både i ministerrådet og Nordisk råd.

Eksempler på prosjekter og utlysninger med finansiering fra Nordisk ministerråd

- Håndtering av flyktninger fra og gjenoppbyggingen av Ukraina
 - Samfunnssikkerhet og antibiotikaresistens (AMR)
 - Samfunnssikkerhet og barn og unge etter covid 19
 - Samarbeid om helsedata: Nordic Commons
 - Utlysning om grønn omstilling i Norden: Green Transition
 - Utlysning om ansvarlig utvikling av Arktis
-

Eksempelene viser at det *kan* la seg gjøre å forvalte innsatser av høy kvalitet som også svarer ut ønsker fra det politiske nivået, uten at dette går på bekostning av armlengdes avstand og nasjonale prioriteringer. Det viser også at NordForsk sin administrasjon kan bidra på en fleksibel måte til å oppnå felles mål på tvers av Norden. Det er likevel viktig at dette skjer i tett dialog med NordForsk sin administrasjon, for nettopp å sikre at initiativer er i tråd med landenes nasjonale prioriteringer, og for at NordForsk har kapasitet til å til å følge opp initiativer på en god måte.

Nordisk-baltisk forskernettverk for kunnskapsbasert gjenoppbygging av Ukraina (2022–2024)

Nettverket administreres av NordForsk og består av forskere ved universiteter, forskningsinstitusjoner og tenketanker i de nordiske og baltiske landene. Nettverket samarbeider med forskere i Ukraina om å hvordan Ukraina kan bygges opp igjen på en bærekraftig måte. Målet er å skape en plattform for samarbeid og utveksling, med særlig fokus på å produsere og formidle policy-relevant kunnskap til beslutningstakere fra kommunenivå til Nordisk Ministerråd, Nordisk råd og Baltisk forsamling. Temaer er bl.a. flyktninger og migrasjon, grønn økonomi og klimaforvaltning, samarbeid mellom Norden og Ukraina innen frivillig sektor, demokrati, institusjoner og antikorrupsjon. Nettverket finansieres med midler fra de nordiske samarbeidsministrene.

Hvorfor skal vi ha et nordisk forskningssamarbeid?

Tekstboksen om nordisk merverdi (s. 4) viser hvordan NordForsk arbeider med å fremme forskning som skal gi mening å samarbeide om i en nordisk sammenheng. Samtidig innebærer begrepet nordisk merverdi også et større spørsmål knyttet til hvorfor Norden skal samarbeide om forskning når det lyses ut midler, f.eks. i EU.

Det første svaret på dette handler om muligheten for faglig fokus og spesialisering. Forskingen som gjennomføres gjennom NordForsks utlysninger vil ikke være den samme som i EU, men basere seg på hva de nordiske forskningsfinansiørene vurderer som særlig viktig å se på i en nordisk sammenheng. Dette sikrer at forskningsprioriteringer så langt som mulig er koblet til problemstillinger som er særegne til de nordiske landene, og nordiske forskningsmiljøer. Det sikrer at nordiske midler ikke brukes på forskning som også gjøres nasjonalt, eller i europeisk sammenheng. Det handler også om å styrke nordiske forskningsmiljøer: I det nordiske samarbeidet er det betydelig større mulighet for gjennomslag for nordiske landenes forskere, sammenliknet med EUs utlysninger hvor konkurransen er hardere.

Norden som fremragende forskningsregion

Gjennom Visjon 2030 har Nordisk ministerråd en ambisjon om at Norden skal bli verdens mest integrerte region, og en fremragende forskningsregion.

Nordisk ministerråds ambisjoner er høye. Allerede er det mye som ligger til rette for et godt forskningssamarbeid på tvers av Norden.

Spørsmålet blir dermed hvordan vi sammen kan jobbe for å bevare og foredle samarbeidet: hvilke premisser må ligge til grunn for at Norden skal bli verdens mest bærekraftige region?

Som nordiske ministre mener vi at langsiktig investering i forskning og utvikling er essensielt om vi skal nå våre mål. Forskning er meget ressurskrevende, både når det gjelder tid og penger. Dette innebærer både at landene satser nasjonalt på forskningsfinansiering, og at det nordiske samarbeidet prioriteres også på forskningsområdet, så det har et nødvendig volum. På denne måten kan landene og ministerrådet tilrettelegge for å styrke profilen og kompetansen til nordiske forskningsmiljøer, som igjen kan styrke Norden på strategisk viktige områder.

Dette gjelder både oppdragsforskning på strategisk viktige områder, men også nysgjerrighetsdrevet, og fri forskning. Begge deler er viktig for å skape gjennombrudd og løsninger for utviklingen av de nordiske samfunnene og Norden som forskningsregion.

Midler til forskning gjennom Nordisk ministerråds budsjetter til NordForsk er på DKK 105 500 millioner. De samnordiske midlene er derfor små sammenliknet med de samlede offentlige forskningsmidlene, og de er også små sammenliknet med hva landene bruker på internasjonalt forskningssamarbeid i EU. Samtidig er finansieringen fra Nordisk ministerråd viktig for å kunne tiltrekke seg medfinansiering fra landene.

De nordiske ministrene oppfordrer derfor til at nordisk forskningsfinansiering prioriteres og holdes stabilt for å kunne oppnå målene i Vår visjon 2030.

Ministrene ønsker også å fremheve viktigheten av å investere i at Norden er en god og attraktiv forskningsregion med gode rammevilkår for å utøve forskning, også for yngre forskere. Vi trenger menneskene som er villige til å utøve forskningen, enten de har en lang karriere som forskere, eller på sikt ønsker å bruke forskerkompetansen sin i andre deler av samfunnet.

Innen Nordisk ministerråd, bør det være god kunnskap om NordForsk sin rolle, samt om mulighetene som finnes innenfor modellen for forskningsfinansiering. NordForsk bidrar til forskning til en bredde av temaer på tvers av hele det nordiske samarbeidet.

Utlysninger er på temaer som hav og landbruk, arbeidsliv, helse og velferd og samfunnssikkerhet. Dette gjør forskning til noe som har merverdi for *hele* det nordiske samarbeidet.

Ministrene ser det også som viktig med god kunnskap om forskning som prosess, og forskningsfinansiering generelt, og tror dette bidrar til bedre dialog om bruk av forskning og kunnskap i samfunnet.

Til sist, alle land i Norden deltar i internasjonalt forskningssamarbeid, og jobber kontinuerlig med å videreutvikle bilaterale og multilaterale relasjoner. For å styrke vår politikk forsøker vi å samarbeide i flere fora, som EU og OECD. Målet er å bli hørt, på den europeiske og globale scenen.

Et felles forskningssamarbeid mellom de nordiske landene er essensielt som bidrag til å styrke felles-nordiske posisjoner i internasjonal politikk. Felles posisjoner på strategisk viktige områder gir ikke bare vitenskapelige, men også politiske fordeler, og bidrar til å styrke Norden som en felles stemme og som et eksempel på internasjonalt vitenskapsdiplomati.

Denne muligheten for samarbeid og påvirkning må vi styrke videre. Behovet for samarbeid er viktig, ikke minst i lys av fremveksten av nye problemstillinger internasjonalt, som bevissthet rundt internasjonalt ansvarlig samarbeid med land utenfor Europa.

Avsluttende kommentarer

De nordiske forskningsministrene takker for muligheten til å avgi en forskningspolitisk redegjørelse for Nordisk råd vedrørende forskningssamarbeidet i Norden, og setter pris på interessen Rådet har vist i dialogen med ministerrådet gjennom en årrekke.

Vi mener forskning er et grunnleggende verktøy for å få kunnskapen vi trenger til å løse akutte kriser, eller og til å være bedre rustet i møte med langsiktige utfordringer.

Temaene og prosjektene i denne redegjørelsen viser at det nordiske forskningssamarbeid gir gode resultater. Samtidig er det også utviklingsmuligheter for forskningssamarbeidet i Norden – resultater og effekter vil også fremover ta tid, og det vil stadig komme nye temaer og problemstillinger på dagsorden som vil utfordre oss.

De nordiske ministrene håper på fortsatt interesse fra Nordisk råd, for forskningsresultater og verdien av forskning og kunnskap.

Om denne publikasjon

Redegjørelse om det forskningspolitiske samarbeidet i Norden

Nord 2025:030

ISBN 978-92-893-8415-5 (PDF)

ISBN 978-92-893-8416-2 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/nord2025-030>

© Nordisk ministerråd 2025

Publisert: Desember 2025

Nordisk ministerråd

Nordisk ministerråd er de nordiske regjeringenes offisielle samarbeidsorgan. Samarbeidet omfatter Danmark, Finland, Færøyene, Grønland, Island, Norge, Sverige og Åland.

I 2019 la de nordiske statsministrene fram en felles visjon om at Norden skal være verdens mest bærekraftige og integrerte region innen 2030. Samarbeidet i Nordisk ministerråd skal understøtte dette formålet gjennom arbeidet for et grønt, konkurransedyktig og sosialt bærekraftig Norden.

Nordisk ministerråd

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 København

pub@norden.org

Les flere nordiske publikasjoner: www.norden.org/no/publikasjoner